

Asia: VN/1463/2025

Lausuntopyyntö selvityksestä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Raportissa ehdotetaan avustustoiminnan uudistamista kahdella vaihtoehtoisella mallilla.

- **A - Tasapainoista tulevaisuutta rakentamassa (raportin kappale 4.1.)**
- **B - Muutokseen sopeuttaminen (raportin kappale 4.2)**

Kumpi malleista soveltuu mielestänne paremmin uudistuksen lähtökohdaksi?

Valinta:

Ei kumpikaan yllä mainituista, perustelu: [IBD ja muut suolistosairaudet ry toteaa, että raportin esittämät vaihtoehdot eivät tarjoa kaivattua ratkaisua tulevaisuuden avustustoiminnan edellytyksiksi ja linjauksiksi, mutta toimivat joiltain osin pohjana uuden mallin luomiseksi. Vaihtoehdot esitellään raportissa siinä määrin eri tavoin, että niiden vertailu ja paremmuusjärjestykseen laittaminen on mahdotonta. Raportissa esitettyjen mallien perustelut ja kuvaukset sekä järjestöjen rooli demokratian ja heikoimpien osallisuuden edistäjinä on jäänyt varsin vähäiselle huomiolle. Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa todetaan, että elinvoimainen ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa. Myös avustusjärjestelmä tulisi rakentaa niin, että se tukisi tätä. Raportissa ja etenkin vaihtoehdossa A korostuu ja tuodaan esiin käytännössä vain ennaltaehkäisevä toiminta. On huomioitava, että yhteiskunnassa on runsaasti vammaisia ja pitkäaikaissairaita, joiden tilanne ei ole ennalta ehkäistävissä. Vaihtoehto A ja siihen ehdotettu viiden teeman kokonaisuus eivät lisääisi järjestöautonomiamia vaan muuttaisivat kansalaisjärjestötoiminnan valtionhallinnon jatkeeksi. Teemojen kytkeminen hallitusohjelmaan ei ole onnistunut ratkaisu, koska kansalaisjärjestöjen perustoiminnan tulisi lähteä niiden omista lähtökohdista ja jäsenistön tarpeista, eikä pönkittää kulloinkin vallassa olevan hallituksen linjauksia. B-vaihtoehdon käsittely jää raportissa kokonaisuudessaan hyvin ohueksi]

2. Selvityshenkilön raportissa esitetyssä Tasapainoinen tulevaisuus- avustusmallissa avustuksia kohdennettaisiin viidelle teema-alueelle, jotka liittyvät yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, joihin liittyvään toimintaan tulisi jatkossa kohdentaa STEA-avustuksia. Teemat liittyvät suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, kuten ikärakenteen muutokseen ja kansansairauksiin. Kappaleessa 4.1 esitetyt teemat ovat:

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen
- ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen
- mielenterveyden edistäminen
- yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen
- väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy

Ovatko esitetyt teemat edustamasi organisaation näkökulmasta perusteltuja?

Kaikki teemat ovat yhteiskunnallisesti tärkeitä, mutta ne eivät voi ohjata tulevaisuudessa järjestöjen rahoitusta.

Lähtökohtana avustettavalla toiminnalla pitäisi olla järjestöjen kohderyhmistä nousevat tarpeet.

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä); Käytä kutakin vaihtoehtoa vain kerran seuraavissa kysymyksissä.A) Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen

-

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)B) ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen

-

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)C) mielenterveyden edistäminen

-

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)D) yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen

-

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)E) Väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy

-

3. Selvityshenkilön raportissa on esitetty kappaleessa 4.1.3., että järjestöjen toiminnan alueellisia hyödyntämismahdollisuuksia voitaisiin lisätä ja hallinnollista taakkaa keventää siirtämällä hyvinvointialueiden järjestöavustukset STEAn hallinnoitavaksi? Kannatatteko ehdotusta järjestöavustusten siirtämisestä hyvinvointialueilta STEA-avustuksiksi? Valinta:

Ei, perustelu (ei pakollinen) [STEA:lla ei ole alueellisten avustusten kohdentamiseen liittyvää asiantuntemusta, ja se on tärkeää säilyttää alueellisella tasolla.]

4. Kappaleessa 4.1.1.6 selvityshenkilö on esittänyt tapoja, joilla teemoja olisi mahdollista työstää edelleen siten, että STEAlla on alkuvaiheessa merkittävä rooli. Miten mielestänne mahdolliset muut teemat tulisi määritellä?

Mahdolliset uudet teemat tulisi määritellä joustavasti siten, että ne huomioivat yhteiskunnan jatkuvasti muuttuvat olosuhteet ja tarpeet.

Teemojen edelleen työstäminen ja kehittäminen tulee tapahtua järjestöjen yhteistyöprosessina, jossa STEAlla on koordinoiva rooli. Teemojen osuus kokonaisuudessa tulee olla vähäinen, jotta järjestöjen autonomia ja toimintaedellytykset toteutuvat.

5. Muita huomioitanne raportista

IBD ja muut suolistosairaudet ry pitää tärkeänä avustusjärjestelmän kehittämistä, jotta toiminta olisi vaikuttavaa, tuloksellista ja järjestöjen kohderyhmien tarpeista lähtevää myös avustuskokouksen vähentyessä. Järjestöjen yhteistyön lisääminen on kannatettavaa ja järjestöjen yhdistymisen mahdollisuuksia on hyvä selvittää. On kuitenkin tärkeää huomioida, että on järjestöjä, joiden toiminta-alueella ei ole toista järjestöä, jonka kanssa olisi tarkoituksenmukaista yhdistyä.

Raportissa ei selviä, miten vuosien 2026–2027 leikkaukset toteutettaisiin ja kohdennettaisiin. Tämä tulisi määritellä ensi tilassa, jotta järjestöt pystyvät varautumaan muutoksiin ja huomioimaan ne riittävän ajoissa vuoden 2026 toiminnan suunnittelussa. Järjestöjä tulee kuulla laajasti, kun keskustellaan leikkausten kohdentumisesta. Lisäksi järjestöjen tulee saada päättää itse avustusten kohdentamisesta toiminnassaan. Leikkauksia valmisteltaessa niiden vaikutukset tulee arvioida kattavasti.

Suurella osalla järjestöistä on useampi kuin yksi STEA-avustuskohde. Tämä nykyinen useiden yleisavustusten samanaikainen käyttö lisää huomattavasti hallinnollista taakkaa, koska jokaista avustusta pitää hakea, seurata ja siitä raportoida vuosittain erikseen, samalla kun työntekijä- ja muut resurssit pitää jakaa avustuskohteittain.

IBD ja muut suolistosairaudet ry jakaakin Sosten näkemyksen siitä, että avustuksen myöntämisestä yhtenä yleisavustuksena tulisi tehdä pääsääntö ja vain poikkeustapauksissa avustuksia kohdennettaisiin ja pilkottaisiin. Yksi yleisavustus antaisi väljyyttä ja ketteryyttä järjestön toiminnan suunnitteluun, suuntaamiseen ja nopeaan kohderyhmän tarpeisiin vastaamiseen jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Yleisavustus tulisi myöntää kolmeksi vuodeksi kerrallaan kuten raportissa ehdotetaan.

Hankeavustusjärjestelmää tulisi kehittää niin, että uudet innovaatiot ja toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin reagoiminen hankkeiden avulla voidaan viedä ripeämmin käytäntöön.

Raportin ehdotus, että tuloksellisuus- ja vuosiselvitykset tehtäisiin nykyistä harvemmin on kannatettava ja vähentäisi järjestöjen hallinnollista taakkaa. Lisäksi erillisen tilintarkastusraportoinnin (AUP-raportti) alarajan nostaminen 500 000 euroon on kannatettavaa.

Raportissa ehdotetaan myös lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamista koskemaan kaikkia sosiaali- ja terveysalan järjestöjä. Tämä on välttämätöntä, sillä muutoin sote-järjestöt eivät ole yhdenvertaisessa asemassa muihin järjestöihin nähden.

Mikäli päädytään isoihin rakenteellisiin muutoksiin koko avustusjärjestelmässä, on niiden toteutukseen varattava aikaa ja järjestöjen osallisuus on varmistettava.

Suvanto Ulla
IBD ja muut suolistosairaudet ry